

Zo leer je kinderen creatief denken!

Al jaren is David van der Kooij in de ban van creatief denken. Op zijn weblog Vindingrijk heeft hij tal van 'turbo-lessen' gepubliceerd die je 'razendsnel in de klas of daarbuiten kunt neerzetten'. Deze en andere lessen, aangevuld met veel nog niet eerder gepubliceerde en toegankelijke ideeën, heeft hij nu gebundeld in een fraai boekwerk, *Het Grote Vindingrijkboek* genaamd. Zonder creativiteit, geen vooruitgang, is zijn motto. Een interview met een bevlogen pionier.

*Tekst:
Frank Stienissen en
David van der Kooij*

*Fotografie:
David van der Kooij*

Waarom is creatief denken voor iedere leerling zo belangrijk?

Creatief denken is voor iederéén belangrijk is: leerling, leerkracht, jong, oud, binnen en buiten het onderwijs. Creatief denken is denken in mogelijkheden, in alternatieven, dat maakt je flexibel. Het stelt je in staat om in te spelen op onverwachte en soms lastige situaties, onzekerheden. Te vaak hoor ik nog dat creatief denken iets is voor de plusklas of juist een middel om de zwakkere leerling een duwtje in de rug te geven. 'Natuurlijk', zeg ik dan, maar wat dan met de 'middenmoot', de 'gewone' leerling? Mogen die hun creativiteit niet ontwikkelen? Daar ligt het ware potentieel voor onze samenleving.

Wat hebben creatieve denkers voor op niet-creatieve denkers?

Creatieve denkers zijn goede en nieuwsgierige waarnemers, ze zien daardoor mogelijkheden die voor anderen verborgen blijven, bijvoorbeeld bij het bedenken van compleet nieuwe producten. Kennis, parate kennis, is daarbij overigens erg belangrijk. Je herkent mogelijkheden pas als je ze op waarde weet te schatten, daarvoor moet je kennis van zaken hebben. Je zult mij dan ook niet horen zeggen dat rekenen en taal en vakken als wereldoriëntatie niet of minder belangrijk zouden zijn, juist niet. De kunst is om creatief denken te integreren en in balans te brengen met het bestaande curriculum.

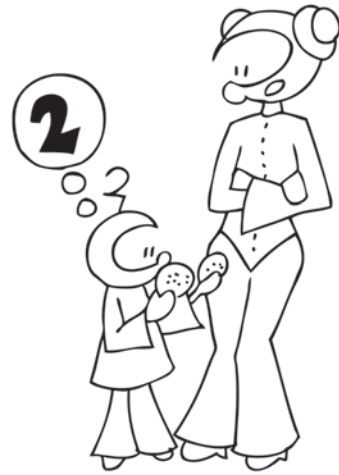
Hoe kunnen leerlingen hun creatieve denkvermogens vergroten?

We kunnen allemaal leren fietsen. Niet iedereen wint de Tour de France. Maar dat houdt je toch niet tegen om met de fiets naar school te gaan of op vakantie? Iedereen wordt geboren met creatief potentieel, de een met wat meer dan de ander, dat geldt voor andere capaciteiten ook. Creativiteit is wat ons als mensen zoveel gebracht heeft dat we hebben overleefd en een complexe samenleving van miljarden mensen iedere dag weer draaiende houden. Wat ik in het onderwijs toch wel mis, is de structurele en expliciete aandacht voor de ontwikkeling van juist dat creatieve potentieel, dat in ieder mens zit. Het kan gestimuleerd worden door bepaalde denkprocessen en technieken zichtbaar te maken zodat je ze kunt leren en oefenen.

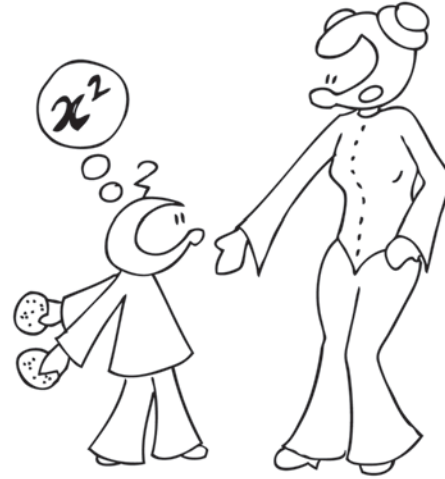
Is het voor leerlingen interessant om met creatief denken bezig te zijn?

Ik was een maand of wat geleden op een school in Zwolle en daar sprak ik met Bas. Bas is negen jaar oud en vindt de lessen die met creatief denken te maken hebben heel leuk. Hij zei iets wat een mooi antwoord kan zijn op deze vraag: 'Het is een soort ontwerpen, zélf nadenken over wat je gaat maken en niet overtrekken van een plaatje.' Bas slaat de spijker op zijn kop. Het gevoel te hebben dat je zélf dingen mag en kán verzinnen, dat speelt in op een oerding dat in ons zit, waar we ons sterk en trots door voelen. Het motiveert, en dat motiveert weer tot nog meer creativiteit. Wel eens van het 'multiplier effect' gehoord? Voilà.

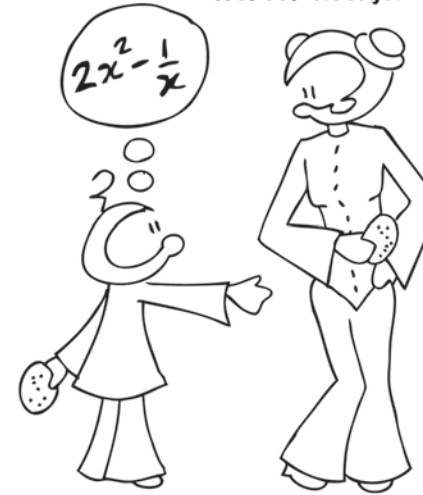
liefje, je mocht toch
maar één koekje pakken?

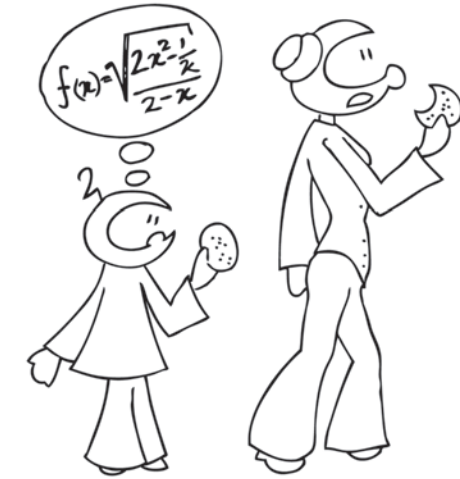
geef er maar eentje
aan mamma terug!

want die lust ook
wel een koekje.

jij denkt ook alleen maar
aan snoepen hè, liefje?

Wat zijn de valkuilen bij de lessen over creatief denken?

Er wordt nogal eens gedacht dat creativiteit, creatief denken, iets is dat in je zit en er dus wel uit zal komen als er iets verzonnen of gemaakt moet worden. Maar je hebt dus niet genoeg aan enkel een opdracht: 'Jongens, verzin een machine die dit of dat kan'. Nee, je moet de leerlingen uitleggen hoe creatief denken werkt, door het voor te doen, instructie te geven. De kennis en vaardigheid geven om een originele en toepasselijke machine te verzinnen. Veel creatieve workshops of creatieve middagen die scholen organiseren lopen daar op stuk. Doe associatiespelletjes, maak vergelijkingen en verander van alles aan bestaande dingen. Focus je in eerste instantie op het proces dat het kind doormaakt en niet op het resultaat. Grijp vooral niet te snel in, laat het vooral gebeuren.

Hoe reageren leerlingen als ze met jouw opdrachten bezig gaan?

Nou in het begin meestal een beetje verbijsterd. Vooral de wat oudere kinderen. Die zijn al behoorlijk 'geprogrammeerd' en in conventies gevangen. Ze vragen altijd 'Mag dit?' of 'Is het zo goed?' Dan antwoord ik dat het hún verzinnerij is en hún maaksels zijn, dat je je zelfoordeel moet verplaatsen naar een later tijdstip en dergelijke. In de loop van zo'n les of lessen hoor je dan de muntjes vallen. Voor de leerkracht is het ook een bijzondere ervaring, want die zit net zo gevangen in patronen als de leerlingen. We deden een pilot met acht leerkrachten en hun leerlingen. Alle leerkrachten zeiden na afloop, tijdens de evaluatiegesprekken, dat ze moeite hadden – de een wat meer dan de ander – om over de drempel te gaan en zich los te maken van de realiteit, wat juist een belangrijk principe is van creatief denken. En dat het de leerlingen waren die hun daarbij de spiegel voorhielden.

Voor welke vakken is creatief denken geschikt?

Een vriendin van me omschrijft het als 'creatief denken is curriculum-verbinding', het is vakoverstijgend. Bij taal kun je prachtig met woorden en zinnen spelen. Knip een gedicht aan stukken, sorteert de woorden eens en maak er daarna een nieuw gedicht of lied van. Leg de brug naar natuur en techniek, combineer werkwoorden en zelfstandig naamwoorden, wat krijg je dan?: soepbrug? hoofd fiets? neusslaap? Wat betekenen die woorden? Wat kun je ermee? In de geschiedenisles kun je natuurlijk prachtig gebruik maken van 'what if...'-scenario's, maar ook in de natuur, biologie... Wat als we niets zouden wegen? Wat als op dit moment alle magneten zouden worden omgepoold? In *Het Grote Vindingrijkboek* vind je heel veel concrete voorbeelden.

Binnen welk onderwijsklimaat gedijt creatief denken het best?

Er is een interessant onderzoek gedaan op een aantal Britse scholen. Professor Teresa Cremin heeft daar met een onderzoeksteam een aantal leerkrachten gevolgd die veel aandacht aan de creatieve ontwikkeling van leerlingen geven. Daaruit is een

beeld naar voren gekomen van een leerklimate waarin creativiteit goed gedijt; centraal daarin staan nieuwsgierigheid en een vragende houding kweken, verbindingen maken tussen de lesstof en de belevingswereld van de kinderen (relevantie), vernieuwing toelaten (het onverwachte verwelkomen), ruimte geven aan de autonomie van het kind – én van de leerkracht – en het aanmoedigen van betrokkenheid.

Hoe kan jouw boek het beste worden ingezet in de les?

Ik heb geprobeerd een praktijkboek te schrijven. Lesideeën afgewisseld met het zo broodnodige theoretische kader, waaraan de leerkrachten met wie ik samenwerk zeggen behoefte te hebben.

Welke creatieve lesideeën zijn beproefde succesnummers?

Kinderen zijn gek op spel, doen alsof. En dat speelt bij creativiteit een belangrijke rol. Los komen van de realiteit. Het stelt ze in staat om de wereld te verkennen en ermee te experimenteren. Helaas wordt er binnen de muren van de school, vooral in de hogere klassen, steeds minder 'gespeeld', terwijl het zo goed is om regelmatig de vraag te stellen: 'Wat zou er gebeuren als?' Ik heb op de website vindingrijk.wordpress.com een aantal lesideeën onder de categorie "what if-scenario's" geplaatst. Bijvoorbeeld de 'Wasmachine van Michelangelo'. Kinderen onderzoeken daarin wat het effect zou zijn als er in de vijftiende eeuw wasmachines zouden hebben bestaan, of van andere asynchrone anomalieën. Een ander succesnummer is uitvinden. Breng dingen bij elkaar die niets met elkaar te maken lijken te hebben, combineer, probeer en... vind uit! Uitdagend is het gebruik maken van tegenstellingen en paradoxen. Bijvoorbeeld: maak van naalden iets om ballonnen te beschermen. Dat is werkelijk leren, terug naar de nieuwsgierigheid en het experiment van het jonge kind; poeren en roeren noem ik dat. Als ik zo'n les geef of bijwoon dan zie ik de kinderen helemaal opgaan in hun denk- en doewerk.

Kunnen we van creatief denken ook een apart vak maken?

Nee en een beetje ja. Creatief denken is iets dat eigenlijk op natuurlijk wijze, thematisch of projectmatig, in de lessen terug moet komen. Voor scholen die met creatief denken willen starten kan het nuttig zijn om eerst een traject te doorlopen van lessen die specifiek inzoomen op het gebruik van creatieve denktechnieken, de volgende stap – en dat is de uitdaging – is om de transfer te maken naar andere vakgebieden, om de verbinding te maken.

David van der Kooij is adviseur en trainer met betrekking tot creatieve ontwikkeling in onderwijs en daarbuiten, hij spreekt en publiceert over dit onderwerp en ontwikkelt lesconcepten en materialen.

Het Grote Vindingrijkboek

Auteur : David van der Kooij
ISBN : 978-94-61938-73-2
Uitgever : Leuker.nu
Prijs : € 29,95 (introductieprijs)

twitter: @davidvdkooij
w: vindingrijk.wordpress.com
w: creatiefdenkeninonderwijs.nl

Het Grote Vindingrijkboek met een voorwoord van Jelle Jolles is te bestellen op www.leuker.nu.